

دانشگاه علامه طباطبائی

پردیس نیمه حضوری

عنوان پایان نامه

تأثیر پرونده هسته‌ای بر تشدید پدیده ایران هراسی در منطقه خاورمیانه

استاد راهنما

جناب آقای دکتر مجید عباسی اشلقی

استاد مشاور

جناب آقای دکتر هادی آجیلی

استاد داور

جناب آقای دکتر مرتضی نورمحمدی

نگارنده

سلطانمراد شایسی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

با تقدیر از زحمات اساتید محترم راهنما و مشاور

آقایان

دکتر مجید عباسی اشلقی

و

دکتر هادی آجیلی

که اینجانب را در نگارش این پایان‌نامه راهنمایی فرمودند.

تقدیم بہ:

پدر، مادر و همسر

فهرست مطالب

چکیده

مقدمه

فصل اول کلیات.....	۱
۱- طرح و بیان مسئله.....	۲
۲- اهداف تحقیق.....	۳
۳- اهمیت و ارزش تحقیق.....	۳
۴- سوال تحقیق.....	۳
۵- فرضیه تحقیق.....	۳
۶- متغیر مستقل.....	۴
۷- متغیر وابسته.....	۴
۸- تعریف عملیاتی (شاخص سازی).....	۴
۹- تعریف مفاهیم.....	۴
۱۰- ادبیات و پیشینه تحقیق.....	۶
۱۱- روش تحقیق.....	۹
۱۲- روش گردآوری داده‌ها.....	۹
۱۳- مشکلات و تنگناهای تحقیق.....	۹
۱۴- سازماندهی تحقیق.....	۹
فصل دوم.....	۱۰
۱- نظریه روابط بین‌الملل، کارکردها و چالش‌های همیشگی.....	۱۱
۱-۱- واقع‌گرایی.....	۱۲
۱-۲- نظریه نورثالیسم.....	۱۳
۱-۳- مفروضه‌های نورثالیسم.....	۱۸
۱-۳-۱- دولت محوری و قدرت‌گرایی.....	۱۸
۱-۳-۲- ایستایی و توجیه حفظ وضع موجود.....	۱۹

۱۹.....	۳-۱-۳- عقلا نیت گرای ی ابزاری و رویکرد حل المسائلی.....
۲۰.....	۳-۱-۳-۱- اسطوره آنارشی و شرور بودن انسان و دولت ملی.....
۲۲.....	فصل سوم.....
۲۳.....	۱- تاریخچه فعالیت های هسته ای پیش از انقلاب.....
۲۵.....	۲- فعالیت های هسته ای بعد از انقلاب.....
۲۵.....	۱-۲- دوره ی رکود.....
۲۵.....	۲-۲- آغاز مجدد فعالیت های هسته ای.....
۲۶.....	۳-۲- خیزش هسته ای ایران.....
۲۷.....	۳- نحوه تشکیل پرونده هسته ای ایران و روند آن.....
۳۱.....	۴- ضرورت داشتن دانش هسته ای برای ایران.....
۳۱.....	۱-۴- نظر معتقدان به انرژی هسته ای برای مقاصد صلح آمیز.....
۳۴.....	۲-۴- نظر معتقدان به سلاح هسته ای.....
۳۸.....	فصل چهارم.....
۴۰.....	۱- بررسی نقش و اهداف آمریکا در پرونده هسته ای ایران.....
۴۶.....	۲- بررسی نقش اتحادیه اروپا در پرونده هسته ای ایران.....
۵۰.....	۳- بررسی نقش روسیه در پرونده هسته ای ایران.....
۵۳.....	۴- سناریوهای پیش روی ایران در پرونده هسته ای.....
۵۷.....	۵- راه کارهای مدیریت پرونده هسته ای.....
۵۷.....	۱-۵- متقاعد کردن ایران برای دست کشیدن از برنامه هسته ای خود.....
۵۷.....	۲-۵- فراهم نمودن گزینه های جدید برای ایران به منظور تحقق اهداف امنیتی خود.....
۵۸.....	۳-۵- تغییر شیوه محاسبه منافع و مضار ادامه برنامه هسته ای توسط ایران.....
۵۸.....	۴-۵- تعریف راه های اعتماد سازی جدید ایران.....
۵۹.....	۵-۵- استفاده از شکاف در حاکمیت.....
۶۰.....	۶-۵- همکاری اسرائیل.....
۶۰.....	۷-۵- کاهش ترس از آثار مخرب رودررو قرار گرفتن ایران و اسرائیل.....

۶۱	۸-۵- همکاری نزدیک با دوستان آمریکا در خلیج فارس برای هماهنگی فعالیت‌ها در قبال ایران.....
۶۲	۹-۵- راه کار مصالحه.....
۶۲	۱۰-۵- تغییر رژیم.....
۶۳	۱۱-۵- شورای امنیت و پرونده هسته‌ای.....
۶۴	فصل پنجم.....
۶۶	۱- اتحادیه اروپا و فعالیت‌های هسته‌ای ایران.....
۷۶	فصل ششم.....
۷۸	۱- ایران هراسی.....
۷۸	۱-۱- قدرت.....
۷۹	۱-۲- مجاورت.....
۷۹	۱-۳- قدرت تهاجمی.....
۸۰	۱-۴- نیت تهاجمی.....
۸۰	۲- ترویج ایران هراسی.....
۸۵	۳- پیامدهای ایران هراسی.....
۸۵	۳-۱- شکل‌گیری ائتلاف چرخ‌پره‌ای.....
۸۶	۳-۱-۱- موازنه سخت.....
۸۶	۳-۱-۲- موازنه نرم.....
۸۹	۳-۲- تهدید اعراب.....
۹۰	۳-۳- انبار تسلیحات.....
۹۲	۴- جهان عرب و ایران هسته‌ای.....
۹۲	۴-۱- نگرش اعراب به برنامه هسته‌ای ج.ا.ایران.....
۹۳	۴-۲- اعراب و نحوه تعامل با برنامه هسته‌ای ایران.....
۹۵	۴-۳- واکنش احتمالی اعراب به ایران هسته‌ای.....
۹۷	۵- الگوهای عملیات روانی رژیم اسرائیل در قبال برنامه صلح‌آمیز هسته‌ای ایران.....
۹۸	۵-۱- تنگناهای امنیتی و تهدیدات روانی رژیم صهیونیستی.....

- ۱۰۰.....۵-۲-هراس روانی رژیم اسرائیل از ایران هسته‌ای
- ۱۰۲.....۵-۳-اصول عملیات روانی رژیم اسرائیل
- ۱۰۲.....۵-۳-۱-اصل بازدارندگی
- ۱۰۲.....۵-۳-۲-اصل هشدار استراتژیک
- ۱۰۳.....۵-۳-۳-اصل پیروزی قاطع و سریع
- ۱۰۴.....۵-۴-اهداف و راهبردهای عملیات روانی رژیم اسرائیل
- ۱-۵-۴-در بررسی تحلیلی جنگ روانی رژیم صهیونیستی بر علیه دشمنان، اهداف زیر قابل استخراج است.....۱۰۴
- ۲-۵-۴-مهمترین راهبردهای عملیات روانی رژیم صهیونیستی برای تحقق اهداف جنگ روانی به شرح زیر است.....۱۰۴
- ۱-۲-۴-۵-فریب.....۱۰۴
- ۲-۲-۴-۵-تحقیر دشمنان.....۱۰۵
- ۳-۲-۴-۵-تبلیغ مهتری خود.....۱۰۵
- ۴-۲-۴-۵-تکرار و استمرار.....۱۰۵
- ۵-۲-۴-۵-تهدید و ایجاد احساس ناامنی.....۱۰۵
- ۶-۲-۴-۵-استفاده از عوامل داخلی.....۱۰۶
- ۷-۲-۴-۵-ایجاد شکاف بین دشمنان.....۱۰۶
- ۵-۵-رسانه‌ها ابزار اصلی عملیات روانی رژیم صهیونیستی بر علیه برنامه هسته‌ای ایران.....۱۰۶
- ۶-۵-رژیم صهیونیستی و علل روانی طرح حمله نظامی به تأسیسات هسته‌ای ایران.....۱۱۰
- ۷-۵-اتحاد اسرائیل با آمریکا و تشدید عملیات روانی بر علیه برنامه‌های هسته‌ای ایران.....۱۱۲
- ۸-۵-تحلیل روانی واکنش‌های مقامات رژیم اسرائیل نسبت به فعالیت‌های هسته‌ای ایران.....۱۱۵
- نتیجه‌گیری.....۱۲۲
- کتابنامه.....۱۲۸

چکیده

تلاش‌های ایران برای دستیابی به انرژی هسته‌ای از پنج دهه پیش آغاز شده است. تحولات سیاسی کشور در کنار تغییر مواضع همکاریها و سنگ اندازی ها دول دیگر در این میان باعث شده تا این سیر و حرکت با فراز و نشیب های فراوان روبه رو باشد.

در روزگاری که شاه مخلوع ایران ژاندارم منطقه و حافظ منافع ایالات متحده در خاورمیانه نفت خیز و پراهمیت محسوب می شد. دول غربی بیشترین تلاشها را برای راندن تهران به سمت و سوی انرژی هسته ای به کار می بستند حال آنکه با پیروزی انقلاب اسلامی ، حامیان دیروز تبدیل به مخالفان و سنگ اندازانی شدند که با اتهام زنی های بی اساس و بهانه تراشیهای بی شمار تمام توان خود را برای سد کردن راه دستیابی جمهوری اسلامی به این انرژی به کار گرفتند.

در این نوشتار به نقد و بررسی شکل گیری پیشینه پرونده هسته ای ایران از آغاز تا سال ۲۰۰۳ خواهیم پرداخت همچنین با توجه به اینکه در مورد پرونده هسته ای ایران کشورهای غربی ابعاد حقوقی کاسته و بیشتر مسائل سیاسی را در آن دخیل کرده اند.

به نقش بازیگران بین المللی به خصوص آمریکا روسیه در پرونده هسته ای ایران شکل گیری پرونده هسته ای در این فضا ضرورت دانش هسته ای برای ایران و نقش و اهدافی که کشورهای تأثیرگذار در این پرونده دانسته‌اند مورد ارزیابی قرار گیرد.

در ادامه به ارتباط پدیده ایران هراسی در نظام بین الملل و تأثیر پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در تشدید پدیده ایران هراسی نقش بازیگران خارج از حوزه خاورمیانه در ایجاد شکاف بین ایران و کشورهای منطقه و ترویج ایران هراسی با محوریت اسرائیل می باشد.

با توجه به ضرورت و جایگاهی که انرژی هسته ای برای کشورمان داشته است به خصوص اینکه یکی از وسایل مهم تحقیق چشم انداز بیست ساله نظام می باشد و با عنایت به نوع برخورد مجامع رسمی بین المللی از جمله آژانس بین المللی انرژی اتمی و شورای امنیت سازمان ملل با پرونده هسته ای ایران تأثیر آن بر پدیده ایران هراسی در این تحقیق برانیم تا رفتار ایران را در این مورد، مورد بررسی و واکاوی قرار دهیم.

وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ (۱۹۷۹) و سرنگونی رژیم محمدرضا شاه پهلوی، مهم‌ترین متحد بلوک غرب و اسرائیل در منطقه‌ی خاورمیانه، افزون بر اینکه شوک بزرگی در عرصه‌ی روابط بین‌الملل بود، شرایط استراتژیک منطقه‌ی خاورمیانه را دستخوش تغییرات اساسی ساخت. ماهیت اسلامی انقلاب، تشکیل جمهوری اسلامی و تدوین اصول جدید قانون اساسی، منجر به تغییر در مبانی، اصول و اهداف سیاست خارجی شد و تجدید نظر در روابط با سایر کشورها به خصوص کشورهایایی که در امور داخلی ایران دستی داشتند را در پی داشت.

مطابق با اصل ۱۵۲ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سیاست خارجی بر اساس نفی هرگونه سلطه‌جویی، سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه‌جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان، عدم تعهد در برابر ابرقدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز با دول غیرمحراب استوار است. تجدیدنظرطلبی جمهوری اسلامی ایران در عرصه‌ی روابط و سیاست بین‌الملل، دشمنی‌های زیادی را علیه این کشور نوپای اسلامی برانگیخت و موجبات فشارهای بین‌المللی را فراهم کرد. از جمله این فشارها تدارک جنگ هشت ساله با عاملیت رژیم بعثی عراق بود و در کنار آن بکارگیری انواع تحریمها نیز نوعی دیگر از این فشارها بود.

در چارچوب اعمال سیاست‌های خصمانه فوق ایران هراسی در سطح منطقه و جهان، نیز می‌توانست کارگشا باشد، دشمنان ایران با اعمال این سیاست می‌خواستند و می‌خواهند که ایران منزوی شود تا تحریمها و فشارها علیه ایران منجر به تسلیم این کشور و عقب نشینی آن از اصول و سیاستهای اتخاذ شده، شود. یکی از زمینه‌های که می‌توانست بهانه لازم را جهت ترویج ایران هراسی فراهم کند پرونده‌ی هسته‌ای ایران بود. تلاشهای ایران برای دستیابی به انرژی هسته‌ایی از پنج دهه پیش آغاز شده است. در روزگاری که شاه مخلوع ایران ژاندارم منطقه و حافظ منافع ایالات متحده در خاورمیانه نفت خیز و پراهمیت محسوب می‌شد. دول غربی بیشترین تلاشها را برای راندن تهران به سمت و سوی انرژی هسته‌ای به کار می‌بستند حال آنکه با پیروزی انقلاب اسلامی، حامیان دیروز تبدیل به مخالفان و سنگ اندازانی شدند که با اتهام زنی‌های بی اساس و بهانه تراشیهای بی شمار تمام توان خود را برای سد کردن راه دستیابی جمهوری اسلامی به این انرژی به کار گرفتند.

اهمیت دستیابی جمهوری اسلامی ایران به انرژی و فناوری هسته‌ای از یک سو و نقش این مولفه در شکل‌گیری دیپلماسی کشور در هزاره جدید از سوی دیگر باعث شد تا بازخوانی و مطالعه این موضوع ضروری و لازم بنماید.

مسئله هسته‌ای صلح‌آمیز جمهوری اسلامی ایران از جمله ابزارهایی بوده است که اسرائیل و آمریکا همواره آن را وسیله‌ای برای پیشبرد تهدیدات خود قرار داده‌اند و آن را تهدیدی برای امنیت ملی اسرائیل و کشورهای منطقه و جهان دانسته‌اند در حالی که هر دوی آنها از زرادخانه غنی هسته‌ای برخوردارند که آمریکا از این زرادخانه در فاجعه‌های بمباران اتمی هیروشیما و ناکازاکی ژاپن استفاده کرد و زرادخانه هسته‌ای رژیم صهیونیستی نیز که تحت هیچ نظارت بین‌المللی قرار ندارد، تهدیدی جدی برای امنیت و ثبات منطقه‌ای و جهانی محسوب می‌شود.

ما در این تحقیق برآنیم که پدیده ایران هراسی در نظام بین‌الملل و به خصوص در ارتباط ایران با کشورهای منطقه خاورمیانه و تأثیر پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در تشدید این پدیده و نقش بازیگران خارج از حوزه خاورمیانه در ایجاد شکاف بین ایران و کشورهای منطقه و ترویج ایران هراسی با محوریت اسرائیل را بررسی کنیم.

فصل اول

کلیات

۱- طرح و بیان مسئله

پیروزی انقلاب اسلامی در ایران ضمن اینکه تحولات عمیقی در داخل کشور به وجود آورد در مناسبات بین‌المللی نیز تغییراتی را ایجاد کرد. پیروزی انقلاب اسلامی همزمان با نظام بین‌الملل حاکم بر اصل جنگ سرد که نظام دو قطبی متصل بود تحقق یافت و با شعار نه شرقی و نه غربی این نظم بین‌المللی را زیر سوال برد. چنین انقلابی برای سردمداران دو بلوک غرب و شرق قابل تحمل نبود چرا که هژمونی هر دو بلوک مذکور را مردود می‌دانست و خواستار تجدید نظر در روابط حاکم بر نظام بین‌الملل بود.

به همین دلیل اغلب قدرت‌های بزرگ مواضع خصمانه‌ای را بر ضد نظام نوپای جمهوری اسلامی ایران اتخاذ کردند و در مقاطع مختلف به اشکال گوناگونی اقداماتی را بر ضد آن انجام دادند. تحریک گروه‌های ضد انقلاب در سال ۱۳۵۸ ایجاد آشوب‌های قومی اعم از بلوچ‌کرد و عرب و ترک حمله نظامی به طبرستان حمایت از انجام کودتاهای مختلف بر ضد انقلاب اسلامی و مهمتر از آن تحریک صدام و رژیم بعثی عراق جهت حمله به ایران و حمایت از آن رژیم از جمله اقدامات قدرتهای بزرگ برای شکست جمهوری اسلامی ایران بوده است. امروزه از مهمترین مواضع خصومت آمیز قدرت‌های بزرگ بر ضد ایران عملکرد و نوع نگرش آنها به پرونده هسته‌ای کشور می‌باشد.

این قدرت‌ها قبل از پیروزی انقلاب اسلامی نه تنها با دستیابی ایران به انرژی هسته‌ای مخالفتی نداشتند بلکه با امضای قراردادهای کلان مقدمات استفاده رژیم پهلوی از این انرژی فراهم کرده بودند. ولی با پیروزی انقلاب اسلامی و به خطر افتادن منافع استعماری آنها در منطقه این قدرت‌ها تغییر موضع داده و با حساسیت ویژه‌ای این مسئله را پیگیری نمودند. این موضوع از سال ۲۰۰۳ به این طرف به بهانه‌ای برای آنها تبدیل شده و با حربه قرار دادن این موضوع در صدد ترساندن کشورهای منطقه از ج.ا. ایران و تشدید ایران‌هراسی بوده‌اند.

۲- اهداف تحقیق

هدف علمی این تحقیق به طور کلی تبیین جهت‌گیری تأثیر پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران بر پدیده ایران‌هراسی در منطقه خاورمیانه می‌باشد. تحقیق حاضر به دنبال مطالعه تأثیر پرونده هسته‌ای بر پدیده ایران‌هراسی است. همچنین این تحقیق در صدد است که سیاست‌ها و راهبردهای قدرت‌های بزرگ در القای پدیده ایران‌هراسی و علل و چرایی آن را مورد بررسی قرار دهد.

۳- اهمیت و ارزش تحقیق

فهم تأثیر پرونده هسته‌ای بر پدیده ایران هراسی به طور خاص درک پدیده ایران هراسی اهمیت تحقیق حاضر است پرونده هسته‌ای ملت ایران که نماد دیگری از ایستادگی و صلابت انقلابی این مردم است از ابعاد مختلف حائز اهمیت و قابل بررسی است تلاش‌های خستگی ناپذیر دانشمندان جوان هسته‌ای ایران همت و کیاست سیاستمداران ایستادگی و صبر مومنانه ملت ایران در برابر تهدیدها و تحریم‌ها صفحات تاریخ انقلاب را از صلابت و شور مومنانه لبریز کرده است. شناخت علل و عوامل اتخاذ راهبرد ایران هراسی از طرف قدرت‌های بزرگ و نقش پرونده هسته‌ای در تشدید این پدیده از جمله نکات مهم و ارزشمند، انجام این تحقیق است.

۴- سوال تحقیق

پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران چه تاثیری بر تشدید پدیده ایران هراسی در منطقه خاورمیانه داشته است؟

۵- فرضیه تحقیق

پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران باعث رشد فزاینده پدیده ایران هراسی در خاورمیانه شده است.

۶- متغیر مستقل

متغیر مستقل در تحقیق حاضر پرونده هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران است.

۷- متغیر وابسته

متغیر وابسته این تحقیق پدیده ایران هراسی در خاورمیانه است.

۸- تعریف عملیاتی (شاخص سازی)

متغیر مستقل در شاخص‌های زیر توضیح داده می‌شوند: روند حرکت پرونده هسته‌ای، راهکارها و چالش‌ها، پرونده هسته‌ای و تشدید تقابل غرب با ایران، تاثیر پرونده هسته‌ای بر پدیده ایران هراسی.

متغیر وابسته در شاخص‌های زیر بررسی می‌شود: نقش قدرت‌های غربی در پدیده ایران هراسی، نقش بازیگران منطقه‌ایی با اولویت رژیم اسرائیل در منطقه.

۹- تعریف مفاهیم

خاورمیانه

به مجموعه‌ای از کشورهای جنوب غربی آسیا و شمال آفریقا خاورمیانه می‌گویند. در کنار اصطلاح خاورمیانه، موضوع خاورمیانه بزرگ نیز مطرح است. خاورمیانه بزرگ یک اصطلاح سیاسی است که توسط دولت بوش ابداع گردید. خاورمیانه بزرگ گاهی اوقات خاورمیانه جدید یا طرح خاورمیانه بزرگ خوانده می‌شود.

امنیت ملی

از نوشته‌های بیشتر پژوهشگران بین‌المللی چنین بر می‌آید که حفظ موجودیت کشور و امنیت ملی واژه‌هایی هستند که متوجه یک معنی و پدیده می‌باشند، که بقای کشور است. والتر لیپمن در تعریف امنیت می‌گوید: امنیت در معنی عام کلمه همیشه همراه با قدرت نظامی خواهد بود و نبود امنیت وابسته به توانایی کشور در دفع حمله نظامی است.^۱

امنیت مفهومی ثابت و تغییر ناپذیر نیست: عامل زمان مرام عقیدتی یا انگارگان و اوضاع و احوال بین‌المللی و همچنین موقعیت کشور و یا برداشت رهبران در چند و چون و شیوه تامین آن تاثیر به سزایی دارد. از این روست که مفهوم امنیت و گستره و راه‌های تحصیل و حفظ آن در عصر جنگ افزارهای هسته‌ای با گذشته تفاوت فاحش دارد.

نظام بین‌الملل

نظام بین‌المللی متشکل از واحدهای سیاسی است که درکنش و واکنش مستقیم و غیر مستقیم با یکدیگر قرار دارند. تغییر و تحول در جایگاه بازیگران بر سایر بازیگران تأثیر می‌گذارد. براساس تعریف دسلر، ساختار نظام بین‌المللی عبارت است: از قواعد و منابع، ولی معتقد است قاعده در اصلی‌ترین مفهومش

۱. سیدحسین سیف‌زاده، نظریه‌های مختلف در روابط بین‌الملل، تهران: نشر قومس، ۱۳۸۵، ص ۱۹۵.

«دریافت چگونگی عمل کردن یا ادامه دادن تحت شرایط خاص اجتماعی می باشد» کنت والتز در کتاب نظریه و سیاست بین‌المللی، سرشت ساختار را در طول سه طیف مفهوم بندی می‌کند.^۱

۱. اصول سازمان بخش: عبارتند از اصولی که عناصر ساختار براساس آنها سازمان می‌یابند، و به طور خاص مشخص می‌سازند که آیا عناصر رابطه ای برابر با یکدیگر دارند یا در رابطه فرادستی و فرودستی به سر می‌برند.

۲. سرشت واحدها: کارکردهای هستند که عناصر نظام انجام می‌دهند واحدها در نظام‌های سیاسی داخلی کارکردهای متفاوتی دارند، برخی به امور دفاع می‌پردازند، برخی با امور رفاهی سرو کار دارند و برخی دیگر رشد اقتصادی را بر عهده دارند.

۳. توزیع توانمندی‌ها: عبارت است از این که منابع قدرت مادی (خصوصیت اقتصادی و نظامی) تا حدی در نظام تمرکز یافته اند. دولت‌هایی که سهم بسیار چشمگیری از منابع قدرت در اختیار دارند قطب‌های نظام خوانده می‌شوند.

ایران هراسی

پدیده ایران هراسی روندی است که طی چند سال گذشته توسط کشورهای غربی و تبلیغات سوء علیه جمهوری اسلامی ایران شده است. این موضوع در میان کشورهای منطقه خاورمیانه به صورت روندی تعارض گونه باعث کم‌رنگ شدن رابطه جمهوری اسلامی ایران و ایجاد شکاف سیاسی و دیپلماتیک بین کشورهای منطقه خاورمیانه و جمهوری اسلامی ایران شده است.

۱۰- ادبیات و پیشینه تحقیق

از آنجایی که تحقیق حاضر عمدتاً پیرامون بررسی پرونده هسته ای جمهوری اسلامی ایران در ارتباط با پدیده ایران هراسی در رابطه با کشورهای منطقه خاورمیانه می‌باشد تا ضمن بررسی رابطه ایران با کشورهای منطقه خاورمیانه که تحت تأثیر شرایط سیاسی پرونده هسته‌ای قرار گرفته‌اند از یک طرف باعث بازگشت کشورهای منطقه خاورمیانه به سمت جمهوری اسلامی ایران و حمایت از پرونده هسته‌ای توسط آنان شده

^۱ سیدعبدالعلی قوام، روابط بین‌الملل، نظریه‌ها و رویکردها، تهران: انتشارات سمت، ۱۳۸۴، ص ۱۲۵.

است. از طرف دیگر با تبلیغات مغرضانه اسرائیل باعث شکاف بین ایران و کشورهای منطقه خاورمیانه را سبب گشته است.

بیشتر برداشت و دانش ما درباره نحوه دستیابی ایران به دانش و انرژی هسته‌ای و همچنین وضعیت پرونده هسته‌ای در عرصه بین‌المللی مربوط به بحرانی شدن آن طی چند سال اخیر بوده که آن هم بیشتر جنبه رسانه‌ای داشته و چه بسا با اغراض سیاسی همراه بوده است. اما نخبگان و مدیران مراکز علمی، فرهنگی باید نگاه همه جانبه‌ای نسبت به این موضوع داشته باشند تا بتوانند بدون تأکید بر نظر عده‌ای خاص اذهان عمومی را نسبت به مسائل هسته‌ای روشن و به تحقق مطالبات عمومی نسبت به این مسائل کمک کنند.

معمولاً در کشور ما با فاصله زمانی نسبتاً طولانی از حادث شدن رخدادهای مهم و سرنوشت ساز محصولات انتشاراتی به ویژه کتاب در خصوص اشکال و ماهیت رویداد مورد نظر منتشر می‌شود. مسئله دانش صلح‌آمیز هسته‌ای و کم و کیف مواجهه ایران با کشورهای درگیر در پرونده هسته‌ای، دست‌مایه تألیف کتاب‌هایی در این زمینه شده است. پرونده هسته‌ای از جمله مسائل مهم و بین‌المللی کشور محسوب می‌شود که هنوز رویارویی و کشمکش برای حل آن پایان نیافته است و در جریان است.

در این رابطه دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی با وقوفی عالمانه نسبت به اهمیت موضوع کتابی تحت عنوان *پرونده هسته‌ای ایران سیر تاریخی و نظریه‌ها توسط آقای حمید هاشمی* تهیه نموده است تا با هدف تبیین موضوع حق‌طلبانه جمهوری اسلامی ایران در قبال پرونده هسته‌ای و آگاه‌سازی افکار عمومی ایرانیان بخصوص قشر دانشگاهی که امروزه وظیفه آنها خطیرتر از گذشته می‌باشد سهمی کوچک در این پیروزی بزرگ به خود اختصاص دهند. به علاوه در هنگام ارائه تحلیل‌های مختلف سعی شده است تا نظرات مختلف داخلی و خارجی به صورت بی‌طرف مطرح شود تا بتوان از میان آنها آنچه را به نظر منطقی‌تر و بی‌غرض‌تر به نظر می‌رسد معرفی کرد. این کتاب با نگاه تاریخی انرژی هسته‌ای ایران و جهان کاربرد صلح‌آمیز و غیر صلح‌آمیز آن، ابعاد مختلف دستیابی کشور به دانش هسته‌ای را ارزیابی نموده است. نگارنده در این اثر ضمناً بررسی پرونده هسته‌ای کشورمان آغاز حساسیت‌ها تا زمان حاضر با رویکرد تحلیلی نقش بازیگران مختلف درگیر در پرونده را تبیین و در نهایت استفاده از الگوی ایرانی را به عنوان یگانه راه برون رفت از بحران پدید آمده مورد تأکید قرار داده است.

کتاب دیگری که در این زمینه وجود دارد، *پرونده هسته‌ای ایران به روایت اسناد* به اهتمام آقای *کاظم غریب‌آبادی* می‌باشد. در این کتاب مسیر پرونده هسته‌ای ایران مورد کاوش و بازبینی قرار گرفته شده است. در این کتاب اسنادی در ارتباط با پرونده هسته‌ای ایران بررسی شده است که از قاطعیت و توان منطقی برخوردار است.

کتاب دیگر تحت عنوان *پرونده هسته‌ای ایران روندها و نظرها* است که توسط *موسسه مطالعات فرهنگی و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران* تهیه و به چاپ رسیده است. در این کتاب سعی شده که روند شکل‌گیری پرونده هسته‌ای ایران و رویه زمانی و نظریه‌های مخالفین و موافقین در مورد پرونده هسته‌ای بررسی شود. در این کتاب نظریه‌های مختلفی که در ارتباط با پرونده هسته‌ای کشورمان است به طور همه‌جانبه بررسی شده که سعی موسسه مذکور در ارائه این کتاب نیز روشگری و ارائه مطالب پیرامون پرونده هسته‌ای است. این کتاب شامل دو بخش کلی می‌باشد که یک بخش شامل روند شکل‌گیری پرونده هسته‌ای و بخش دیگر نیز نظریه‌های مختلف در ارتباط با این موضوع می‌باشد.

کتاب دیگر تحت عنوان *دیپلماسی جمهوری اسلامی ایران سیاست خارجی - انرژی هسته‌ای* است که توسط آقای *جهانبخش ایزدی* به نگارش آمده است. در این کتاب سیاست خارجی جمهوری اسلامی در موضوع انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای و روند دست‌یابی به آن مورد کاوش قرار گرفته و به سوال چگونگی رویکرد اداره انرژی هسته‌ای در ارتباط با دیپلماسی کشور در مورد پرونده هسته‌ای به پرداخته شده است.

از *مقالاتی* که در این زمینه به نگارش درآمده است، می‌توان به *مقاله آقای دکتر میر قاسم مومنی* که تحت عنوان ایران هراسی و اعراب به چاپ رسیده است، اشاره کرد. در این مقاله رویکرد اعراب نسبت به پرونده هسته‌ای و پدیده ایران هراسی در منطقه خاورمیانه و همچنین نقش قدرت‌های بزرگ در ایجاد توهم کشورهای عربی در ارتباط با پدیده ایران هراسی مورد کاوش قرار گرفته است.

در بخش ایران هراسی کتابی که به توان به طور مستقیم به آن مراجعه نمود یافت نشده است. تعدادی مقاله توسط تعدادی از اساتید علوم سیاسی و حقوق در این زمینه به نگارش آمده است مقاله‌ای با موضوع ایران هراسی و اعراب که توسط *دکتر مجید عباسی اشلمی* نگاشته و در پژوهشنامه امنیت بین‌الملل و تروریسم به چاپ رسیده است. در این مقاله سعی شده تا رابطه ایران هراسی در منطقه خاورمیانه با مبحث اسرائیل پیوند داده شود و سعی محقق در این تحقیق مطالعه دیدگاه و نگرش اعراب به پرونده هسته‌ای ایران بوده است.

۱۱- روش تحقیق

روش تحقیق که در این پایان نامه از آن بهره خواهیم برد روش توصیفی _ تحلیلی است.

۱۲- روش گردآوری داده‌ها

روش گردآوری داده‌ها روش کتابخانه‌ای با استفاده از کتب و مجلات و مقالات تخصصی و منابع اینترنتی و آرشیو روزنامه‌ای و مصاحبه‌ای بوده است.

۱۳- مشکلات و تنگناهای تحقیق

کمبود منابع فارسی و انگلیسی که به طور شفاف و مشخص به این موضوع پرداخته باشند از جمله تنگناهای و مشکلات این پژوهش است. با توجه به زمان اندک طرح پرونده هسته‌ای ایران، تا کنون ادبیات کافی در ارتباط با موضوع این پژوهش تولید نشده است.

۱۴- سازماندهی تحقیق

این پژوهش شش فصل سازماندهی شده است که در فصل اول به کلیات تحقیق اشاره شده است. در فصل دوم به بررسی تئوریک علل گسترش پدیده ایران هراسی در خاورمیانه پرداخته‌ایم. در فصل سوم پیشینه پرونده هسته‌ای ایران از آغاز تا سال ۲۰۰۳ را بررسی نموده‌ایم. فصل چهارم به نقش بازیگران بین‌المللی در پرونده هسته‌ای ایران اختصاص دارد. در فصل پنجم نقش پرونده هسته‌ای ایران در تقابل غرب بررسی شده و در فصل ششم به پدیده ایران هراسی در نظام بین‌الملل و منطقه خاورمیانه اختصاص دارد. و در پایان تحقیق به نتیجه‌گیری پرداخته‌ایم.

فصل دوم

بررسی نظری علل گسترش پدیده

ایران هراسی در خاورمیانه